

Ránki György, a főszerkesztő

A Történelmi Szemle és Ránki György neve, tevékenysége több mint negyedszázadon át elválaszthatatlan volt egymástól. A folyóirat 1958-ban indult az MTA Történettudományi Intézete kiadványaként. Szerkesztésébe Ránki 1963-ban kapcsolódott be, amikor a felállított szerkesztő bizottság tagja lett. Tíz esztendő múltán, 1973-ban, ő vette át a felelős szerkesztő, 1981-ben a főszerkesztő tisztségét, s ez utóbbit 1986-ig töltötte be. Akkor e feladatot és funkciót átadta, szerkesztő bizottsági tagságát azonban megtartotta.

Tulajdonképpen roppant egyszerűen lehet őt jellemezni főszerkesztői minőségében: a folyóirat élén is azok az elvek vezérelték, mint amelyek tudósként és tudományszervezőként, a szerkesztőség kis közösségében is azokat az eredményeket mutatta, mint az intézet vezetésében vagy nemzetközi szakmai szervezőmunkájában.

Ránki számára a magyar történettudomány színvonalának emelése, a történettudomány nemzetközi áramába való bekapcsolása, mindenféle dogmatizmus és provincializmus leküzdése nyomán eredményeinek nemzetközi elismertetése – nyugodtan mondható – élethivatás, egész életét kitöltő program volt. Ha e program megvalósításának bázisát – érthetően – elsősorban a Történettudományi Intézetben látta is, ténylegesen mindig a szakma egész hazai spektrumát tartotta szem előtt. Intézeten belül és kívül csak a szaktudást, a színvonalat, az újra való készséget és törekvést ismerte el mércének.

Főszerkesztőként arra törekedett, hogy a Történelmi Szemle a szakma hazai és nemzetközi érdeklődésével, kutatási irányjaival és módszereivel lépést tartó, eleven és rugalmas, egyidejűleg a kutatókat inspiráló folyóirat legyen.

Folyóiratunk mindenkor nyitva állt minden hazai kutató előtt, akinek írása e törekvésekkel egybeesett. Ránki mindenkinél jobban s pontosabban tartotta számon az itthon folyó kutatásokat, elsőként figyelt fel az új források feltárására, az új kezdeményezésekre, a történettudományt a rokon tudományok felé tágító vagy éppen az addig a „senki földjére”, a határmezsgyére lépő új megközelítésekre. A szerkesztőség munkatársait is arra ösztönözte, hogy széles körben keressék a színvonalas írásokat, s ne riadjanak vissza attól, hogy a megszokott sémákkal szakító tanulmányokat gyűjtsenek be, ha azok szakmailag megalapozottak.

Főszerkesztői erényei között a legnagyobbra azt kell értékelni, hogy csak a szakmai igényesség és megalapozottság kritériuma vezette, amikor tisztázatlan, vitatott, a napi politikai szempontokkal terhelt korszakokról, eseményekről készült tanulmányok közlése mellett síkra szállt és kitartott. A történettudomány ennek révén is gyarapodott új forrás- és tényanyaggal, a látásmódunkat tágító új szempontokkal. A történettudomány öntörvényű előrehaladását és annak előmozdítását fontosabbnak tartotta, mint a naphoz kötött, változó és mulékony félelmeket, a bénító óvatosságot, ami tőle egészen idegen volt.

Így azután a folyóirat mindig készen állt a különböző nézetek, értékelések ütköztetésére, a vitára. A folyóirat a szakmai vita serkentése érdekében olyan írásokat is kész volt közölni, amelyekkel nem feltétlenül vagy nem teljes mértékben értett egyet a szerkesztőség, teret adott a különböző megközelítések kifejtésére egy-egy kérdés kapcsán.

A főszerkesztő – sok egyéb funkciója között és nem mellett – egyetemi tanár volt. Tudta, milyen nehéz megtenni a pályakezdés első lépéseit, bemutatkozni a kritikus szakmai közvélemény előtt. Ezért minden más feladatával egyenrangúnak tekintette a fiatal történészek támogatását és útjuk egyengetését a Történelmi Szemle hasábjain is, akár intézeti munkatársak voltak, akár nem.

Nem volt csekélyebb az a figyelem sem, amellyel az idősebb történészgeneráció felé fordult. Mintegy tisztelegve tudományos teljesítményük előtt, fontosnak tartotta, hogy munkásságukról még életükben kellően megemlékezzen a folyóirat, bemutatva életművüket. S e téren sem korlátozódtak a közlemények az intézet munkatársaira.

Tudta, hogy a legújabb s a jelenkor történetének teljesebb feltárásához a szemtanúk, a résztvevők visszaemlékezései is hozzátartoznak, akár politika-, akár társadalomtörténetről legyen szó. Szakmai folyóiratunk így adott teret olyan írásoknak, amelyek szerzői ugyan nem történészek voltak, a maguk módján mégis szélesítették ismereteinket.

Folyóiratunk abból is messzemenően profitált, hogy Ránki György rendkívüli tájékozottsággal bírt a történettudomány nemzetközi helyzetéről, a fő kutatási irányokról, eredményekről, új módszertani kísérletekről, s ezzel egyidejűleg szakmánk nemzetközi elitjéhez személyes ismeretség fűzte. Így azután világszerte ismert kutatókat, egyetemi tanárokat nyert meg szerzőknek.

Ránkinak nemcsak főszerkesztői elvei voltak tiszteletreméltóak és példamutatóak, hanem az a gyakorlat, az a munkamódszer is, amelyet a szerkesztőség tevékenységében megvalósított. A folyóirat egyes számainak összeállítása mindig az egész szerkesztőség munkája volt, a főszerkesztővel való vita az egyenlők közötti vita volt. A szerkesztőség munkatársainak jó kezdeményezéseit készséggel tette magáévá. Páratlanul sok irányú munkássága ellenére is mindig volt ideje a szerkesztőség napi, gyakorlati gondjainak megtárgyalására is.

A tiszta alapelvek, a munkatársak önállósága, a távlatos tervezés, a tény, hogy a Történelmi Szemle színvonalának megtartását és emelését magától értetődően természetesnek tartotta, magyarázza azt, hogy bár az utóbbi években idejének egy részét a bloomingtoni egyetemen töltötte, mégis tényleges főszerkesztője maradt a folyóiratnak.

S meg kell emlékezni még valamiről. Ránki György főszerkesztő mindig felelős szerkesztő volt, az az ember, aki a folyóirat tudományos irányvonaláért minden fenntartás nélkül vállalta a felelősséget, aki a szakmán kívülről korábban nem ritkán érkező kritikákra maga reagált, nem volt példa arra, hogy egy szakmailag megalapozott írás közléséért a felelősséget ne vállalta volna, vagy azt a szerkesztőség munkatársaira próbálta volna áthárítani.

1986-ban elsősorban azért vált meg főszerkesztői tisztétől, mert lehetetlennek tartotta, hogy egyre növekvő megterhelése mellett naponta együtt tudjon élni a folyóirattal, a szerkesztés gondoljaival. Minden idegen volt tőle, ami nem valóságos munkát,

hanem csupán címet és netán mások által megoldott feladatot jelentett volna. De elhatározásában az is közrejátszott, hogy az időnkénti személycseréket, ilyen módon a szerkesztés megújítását, ugyancsak elengedhetetlennek ítélte.

Meggyőződésem szerint nem elfogultság és nem öndicséret, ha azt állapítom meg, Ránki György felelős és főszerkesztői működése kiemelkedő szakasz a Történelmi Szemle történetében. Ezekben az évtizedekben, az ő irányításával vált a folyóirat a történettudomány hazai és nemzetközi eredményeivel lépést tartó, azokat tükröző, minden új iránt fogékony periodikává. Olyan folyóirattá, amelyet számon tartanak itthon és külföldön, amelynek hasábjain megjelenni bizonyos szakmai rangot jelent hazai és külföldi kutatók számára egyaránt. Aligha kívánhatunk mást, többet, mint hogy a Történelmi Szemle megőrizze ezt a rangját, a szerkesztőség Ránki György szellemében fejlessze tovább munkásságát.

L. Nagy Zsuzsa